

УДК 373.8:51

З. М. Жигаль

**ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНО
ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ
НАПРЯМІВ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО УРОКУ МУЗИКИ**

Сучасна освіта неможлива без звернення до особистості. Пріоритетами сьогодні стають особистісна художньо-творча самореалізація учнів, на що спрямовуються і зміст, і технології навчання і виховання. Суспільна потреба спонукає сучасну школу, її вчителів та педагогів-науковців до пошуку нових педагогічних ідей і технологій, до поширення та запровадження передового педагогічного досвіду.

Сьогодні під новим у педагогіці розуміють не лише ідеї, методи, технології, які ще не використовувались, але і ті елементи навчально-виховного процесу, що несуть у собі прогресивні засади, дозволяють ефективніше вирішувати комплексне завдання розвитку творчої особистості. Саме тому свою наукову розвідку ми спрямували на теоретичне обґрунтування особистісно орієнтованих технологій, які застосовуються в музичному навчанні та вихованні.

Ідея особистісно орієнтованого підходу набула останнім часом статусу важливого методологічного принципу й посідає значне місце в педагогічних та психологічних розвідках. Психолого-педагогічні та дидактичні основи особистісно орієнтованого навчання досліджені вченими Г. Баллом, І. Бех, В. Загвязинським, С. Сисоевою, О. Савченко, В. Кан-Каліком, О. М. Пехотою, І. Підласим, І. Якиманською та ін. В працях цих науковців розкривається сутність особистісного підходу в навчально-виховному процесі, його значення як базової ціннісної орієнтації сучасного педагога.

Теоретичні та методологічні основи особистісно діяльнісного підходу в психології викладено в працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна та ін., де особистість розглядається як суб'єкт діяльності, який сам формується у процесі діяльності та у спілкуванні з іншими людьми, визначає характер цієї діяльності та спілкування.

Особистісно орієнтована освіта повною мірою торкається проблем естетизації навколишнього середовища, розвитку естетичної культури людини. Завданням даного дослідження є спроба зробити теоретичний аналіз особистісно орієнтованого музичного навчання і виховання та висвітлені його принципи та особливості.

В історичному аспекті основи особистісно зорієнтованого навчання були закладені ще давньогрецькими вченими Левкіппом та Демокрітом (V ст. до нашої ери), які сповідували індивідуалізацію навчання як освітній принцип і працювали з кожним учнем по окремі

програмі. До основоположників теоретичного індивідуального навчання насамперед слід віднести К. Ушинського, який першим серед учених практиків довів, що діти за соєю природою «уже індивідуальні» [1, с. 235].

Призначення особистісно орієнтованих технологій полягає в тому, щоб підтримувати та розвивати природні якості дитини, індивідуальні здібності; допомагати у становленні її суб'єктності, соціальності, культурної ідентифікації, творчої самореалізації. Особистість дитини є метою, а не засобом досягнення певної цілі, заданої ззовні. На думку Є. В. Бондаревської, особистісно орієнтована освіта «рефлексує природні особливості людини (здатність мислити, відчувати, діяти), її якості як суб'єкта культури (свобода, гуманність, духовність, творчість). Розвиток даних якостей у єдності і складає результат названого типу освіти [2, с.18]. «Розробка особистісного підходу, вказує О. М. Пехота – дуже складна теоретична і практична проблема. Її складність зумовлена, перш за все, тією обставиною, що особистість є чи не найскладнішим утворенням у світі і одночасно – суб'єктом перетворення цього світу і самого себе» [3, с. 28].

Своєрідність цілей особистісно орієнтованих технологій полягає в орієнтації на якості особистості, її формування та розвиток не за замовленням, а відповідно до її природних здібностей і задатків. При цьому зміст виховної роботи виступає середовищем, у якому відбувається становлення і розвиток особистості вихованця. Йому властива гуманістична спрямованість, звернення до людини, гуманістичні норми

Аналіз сучасної літератури дозволяє виділити основні ознаки особистісно орієнтованої освіти: головна мета навчання – розвиток особистості учня; особистість виступає як системоутворюючий фактор організації всього освітнього процесу; учні та педагоги є рівноправними суб'єктами освітнього процесу; провідними мотивами особистісно орієнтованої освіти, її ціннісним змістом є саморозвиток і самореалізація всіх суб'єктів навчання.

Психолого-педагогічні дослідження показують, що особистісно орієнтовані виховні технології втілюють у життя ідеї гуманістичної філософії, психології та педагогіки. Вони ставлять у центр усієї шкільної освітньої системи особистість дитини, діяльність якої спрямована на максимальну реалізацію своїх можливостей, на самоактуалізацію. Вона відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різних життєвих ситуаціях [4, с. 20].

Особистісно орієнтоване музичне навчання і виховання має забезпечити музичний розвиток та саморозвиток особистості учня виходячи з його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання. Для реалізації в практичній діяльності особистісно орієнтованих технологій музичного навчання і виховання (ці поняття є нероздільні) потрібно надавати кожному учневі, спираючись на його музичні здібності, нахили,

інтереси, ціннісні орієнтації і суб'єктний досвід, можливість реалізувати себе в музично-пізнавальній діяльності. Учитель музики повинен бути ознайомлений та вміти використовувати на практиці нетрадиційні (специфічні) методи музичного навчання і виховання. Організація музичних занять повинна проходити на основі діалогу, імітаційно-рольових ігор, інсценізації музичного матеріалу, дискусій, творчих завдань. Музичний навчально-виховний матеріал повинен бути різноманітним за характером і стилем, та виявляти зміст об'єктивного досвіду учня. Потрібно створити умови для творчості учнів як в індивідуальній, так і в колективній формах музичної діяльності

Урок був і залишається основним елементом навчально-виховного процесу, але в системі особистісно орієнтованого музичного навчання і виховання суттєво змінюється його функція, форма організації. Один той самий урок різним дітям дає різний пізнавальний та життєвий досвід. У цьому випадку урок музики підпорядкований виявленню музичного досвіду, сприянню музичному розвитку учнів, вихованню їх музичної культури, оцінному ставленню до змісту музичного матеріалу, який пропонує учитель. У цих умовах змінюється режисура уроку. Учні не просто слухають інформацію вчителя, а постійно співпрацюють з ним у режимі діалогу, висловлюють свої думки, діляться своїми почуттями, розумінням змісту музичного твору, колективно обговорюють його та аналізують, разом приходять до логічних і обґрунтованих висновків.

Під час бесіди про музичне явище чи окремих музичний твір немає правильних і неправильних відповідей. Є різні думки, точки зору, позиції і всі вони цінні, важливі. Учитель приймає їх усі, переконливо спрямовує у логічне, обґрунтоване, професійне, з позиції свого предмета, русло та у відповідності до основної мети заняття. Він не примушує, а переконує дітей у прийнятті певної позиції, виконавської інтерпретації, характеру, темпу, динаміки і т. ін. Учні не просто засвоюють готові зразки, а усвідомлюють, яким чином вони отримані, чому в їх основі лежить той чи інший зміст, розумінню якого сприяє не тільки учитель, а й самі учні, якою мірою твір відповідає особистісно значущим музично-художнім цінностям. Відбувається своєрідний обмін знаннями та досвідом музичного сприйняття, творчої діяльності. Учень у цьому процесі є — активним його учасником, а учитель шукає шляхи до якомога ефективнішого особистісного музичного розвитку дитини. Ставлячись до учня, як до особистості, педагог надає йому змогу саморозвиватися і самореалізовуватися, враховує його нахили, можливості, особливості, музичні здібності.

Говорячи про особистісно орієнтоване музичне навчання та виховання, необхідно відмітити, що цей процес пов'язаний із активністю, творчою потребою учня у всебічному овоєнні музичного твору, з його емоційним переживанням, оцінкою, творчим самовираженням, співставленням, переосмисленням у відповідності з особистісним внутрішнім досвідом.

Як і кожна наукова технологія, особистісно орієнтована музично-освітня технологія опирається на ряд педагогічних принципів:

- системності, що вимагає розгляду музично-освітнього процесу як цілісної системи послідовного набуття музичних знань, умінь і навичок;

- науковості, який спирається на закономірний зв'язок музичної педагогіки із філософією, фізіологією, психологією, загальною педагогікою, мистецтвознавством, педагогічною творчістю та ін;

- варіативності, що сприяє організації музично-освітнього процесу на основі різноманітності музичного матеріалу, змісту, форм і методів роботи, вибір яких повинен здійснювати учитель музики з урахуванням поставленої мети та педагогічної підтримки кожної дитини;

- усвідомлення індивідуальності учня, його самоцінності та неповторності, сукупності психічних, культурологічних і суто музичних рис;

- диференціації учнів на основі природовідповідності та особистісних відмінностей, пов'язаних із музичним досвідом, інтересами і здібностями кожної дитини;

- гуманізації змісту музичного навчання і виховання;

- історизму, що передбачає аналіз і включення до навчально-виховного процесу елементів історії музично-педагогічної освіти.

Для реалізації особистісно орієнтованого музичного навчання і виховання є доречним використання наступних форм та прийомів: заохочення, музично-дидактичні ігри, створення проблемної ситуації, виконання музично-творчих завдань, створення яскравих образно-наочних уявлень, спонукання до пошуку альтернативного рішення, створення ситуації успіху, взаємодопомоги та ін.

Моделлю особистісно орієнтованого підходу до дитини є методична система Марії Монтессорі, основними провідними положеннями якої є: вільне виховання; індивідуальність; спостереження за дитиною. Марія Монтессорі була переконана в тому, що виховання є вкрай індивідуальним і має своїм об'єктом, насамперед, життя окремої дитини, її саморозвиток. Завдання вихователя вона вбачала у створенні умов, які відповідали б потребам дитини, допомагали виявляти її запити та сприяли самовихованню і самонавчанню.

Процес музичного виховання дитини М.Монтессорі поділяла на три етапи. перший – розвиток уваги до звуків, що оточують дитину; другий – виявлення та закріплення метроритмічного сприймання музики; третій – формування мелодичного і гармонічного слуху.

До різновидів особисто орієнтованого навчання можна віднести вальдорфську педагогіку, що є втіленням ідей гуманістичної педагогіки. Її автор – німецький філософ Рудольф Штайнер поставив своїм завданням формування особистості як цілісної єдності. Це система самопізнання, саморозвитку індивідуальності при партнерстві з учителем у двоєдності чуттєвого і надчуттєвого досвіду, духу, душі, тіла.

Розглядаємо її як особистісно орієнтовану, тому що вона на пряму зв'язана з врахуванням пізнавальних і творчих здібностей учнів.

На основі вишевикладеного можна виділити особливості особистісно-орієнтованого музичного навчання і виховання:

- музично-освітній процес будується на основі діалогу учня та вчителя, який спрямовано на спільне конструювання уроку музики чи позакласного виховного заходу;

- засади особистісного музичного навчання і виховання складають індивідуальний підхід до учнів, врахування їх інтересів, здібностей;

- основою організації особистісно орієнтованої музичної освіти є творчість, актуалізація життєвого досвіду учня;

- враховується індивідуальна вибірковість учня щодо виду, змісту і форми музичної діяльності, а також прагнення самостійно використовувати отримані музичні знання, уміння і навички, в тому числі й поза навчальним процесом.

Сучасне суспільство потребує участі у музично-освітньому процесі творчого педагога-музиканта, який чітко уявляє ціль своєї діяльності, створює умови для розвитку учня, підтримує його і розвивається сам. Навчання особистісного спрямування позитивно відзначається на музичному розвитку дітей, тому що вимагає позитивного ставлення не тільки до успіхів учня, а й до його бажання виразити свої почуття, погляди, творчі наміри.

Використання особистісно орієнтованих технологій музичного навчання та виховання сприяють активному стимулюванню учнів до музичного саморозвитку та самовираженню в сучасній та майбутній життєдіяльності.

Список використаної літератури

1. Современные концепции эстетического воспитания / отв. ред. Н. И. Киященко. – М., 1998. – 313 с. **2. Бондаревська Е. В.** Смыслы и стратегия личностно-ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревська // Педагогика. – 2001. - №1. **3. Селевко Г. К.** Опыт системного анализа современных педагогических систем / Г. К. Селевко // Школьные технологии. – 1996. – № 6. **4. Малихіна О.** Особистісно зорієнтована модель навчання та її аксіологічна сутність / О. Малихіна // Рідна школа. – 2002. – № 10. **5. Химинець В. В.** Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. – 364 с.

Жигаль З. М. Впровадження технології особисто орієнтованого навчання як один із пріоритетних напрямів організації сучасного уроку музики

У статті проаналізовано теоретичний аспект особистісно орієнтованого музичного навчання і виховання. Розкрито принципи та

особливості особистісно орієнтованого музичного навчання та виховання.

Ключові слова: особистісно орієнтоване музичне навчання та виховання, особистісно орієнтована технологія, особливості та принципи.

Жигаль З. М. Внедрение технологии личностно ориентированного обучения как одно из приоритетных направлений организации современного урока музыки

В статье проанализировано теоретический аспект личностно ориентированного музыкального образования и воспитания. Выделено принципы и особенности личностно ориентированного музыкального образования и воспитания.

Ключевые слова: личностно ориентированное музыкальное образование и воспитание, личностно ориентированная технология, особенности и принципы.

Zhyhal Z. M. Introduction of Technology Personally Oriented Education as One of the Priorities of Contemporary Music Lessons

Relevance of the article due to the fact that the public need motivates modern school, its teachers and teacher-researchers to explore new teaching ideas and technologies to disseminate and implement best teaching experience. The idea of individual approach recently acquired the status of an important methodological principle also holds a significant place in the educational and psychological exploration. Student oriented education fully touches problems aestheticization environment, aesthetic development of human culture. Appointment of person-oriented technologies in lies is to support and develop the natural qualities of the child, individual skills, assist in the recovery of one hundred subjectivity, social, cultural identity, creative self. Personality oriented musical education should provide musical development and self-development of the individual student based on its individual characteristics as subject knowledge. Teaching personal direction positively celebrated the musical development of children because it requires a positive attitude not only to student success, but also to his desire to express their feelings, opinions, creative intentions. The objective of this study is to make a theoretical analysis of personality oriented musical training and education, to discover principles and features of personality oriented musical training and education.

Key words: personal-oriented musical training and education, personality oriented technology, features and principles.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2013 р.

Прийнята до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д-р пед. наук, проф. Даниленко Л. І.